

Anita Duraković^{*}¹

ZNAČAJ HAŠKE KONFERENCIJE ZA MEDUNARODNO PRIVATNO PRAVO ZA BOSNU I HERCEGOVINU

SAŽETAK

Haška konferencija za međunarodno privatno pravo najznačajnija je svjetska organizacija koja se bavi međunarodnim privatnim pravom. Okuplja veliki broj država svijeta, a njena članica je i Europska unija. Autorica u radu nastoji ukazati na značaj Haške konferencije za međunarodno privatno pravo, njen odnos sa Europskom unijom koji je rezultirao njenim članstvom i pristupanjem pojedinim Haškim konvencijama. S obzirom da je Bosna i Hercegovina članica Haške konferencije za međunarodno privatno pravo, a pretendira na članstvo u Europskoj uniji, aktivno učešće u radu njenih organa šansa je za Bosnu i Hercegovinu da svoje zakonodavstvo uskladi s onim u Europskoj uniji, te ispunji dio preuzetih međunarodnih obaveza.

Ključne riječi: *Haška konferencija za međunarodno privatno pravo, haške konvencije, unifikacija.*

17

UVOD

Haška konferencija za međunarodno privatno pravo (u daljem tekstu Haška konferencija) najznačajnija je svjetska organizacija koja se bavi međunarodnim privatnim pravom. Ona trenutno broji 83 članice, od kojih su 82 države, a jedna je „regionalna organizacija“ – Europska unija. SFRJ je bila članica Haške konferencije, a Bosna i Hercegovina postala je članicom tek 7. juna 2001. godine. Važno je naglasiti da su i sve države sljednice bivše Jugoslavije članice Haške konferencije. Uzimajući obzir navedeno te njen glavni cilj – „progresivna unifikacija“ međunarodnog privatnog prava, prije svega, putem međunarodnih konvencija, aktivno učešće Bosne i Hercegovine u radu ne samo Plenarne skupštine, nego i radu njenih stalnih organa, od posebnog je značaja. Na taj način ona može biti obavještena o aktivnostima ove organizacije, predlagati određena konvencijska rješenja i participirati u donošenju odluka. To je i šansa za Bosnu i Hercegovinu da svoje zakonodavstvo uskladi s onim u Europskoj uniji, što joj je i obaveza

¹ Pravni fakultet Univerziteta „Džemal Bijedić“ u Mostaru, vanredna profesorica.

prema Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju,² ali i da svojim građanima olakša i pojednostavi stupanje u privatnopravne odnose s međunarodnim obilježjem. Naime, jedan od mogućih načina prevazilaženja problema prostornog sukoba različitim zakonodavstava jeste upravo unifikacija pravila međunarodnog privatnog prava.³

U radu ćemo se osvrnuti na značaj i rad Haške konferencije, njen odnos s Europskom unijom koji je rezultirao članstvom i pristupanjem Evropske unije određenom broju haških konvencija. Posebno ćemo se ukazati na dosadašnji rad Bosne i Hercegovine, koja je potpisnica devet haških konvencija, od kojih je većini pristupila na osnovu notifikacije o sukcesiji, a jedan broj njih je potpisala kao samostalna država, te na potrebu daljeg aktivnijeg učešća u radu Haške konferencije.

1. Značaj i rad Haške konferencije za međunarodno privatno pravo

Haška konferencija je svoj prvi sastanak imala 1893. godine na inicijativu nizozemskog pravnika Tobiasa Assera. Do 1951. godine održane su četiri međunarodne konferencije i usvojeno je šest konvencija.⁴ Stupanjem na snagu Statuta Haške konferencije 1955. godine⁵ postala je stalna međunarodna organizacija sa sjedištem u Haagu, ali se i dalje zove konferencijom. SFRJ je postala članicom Haške konferencije 9. 10. 1958. godine, a nakon njenog raspada bivše republike kao samostalne države postale su članicama na osnovu sukcesije. Bosna i Hercegovina je, za razliku od drugih država sljednica bivše države (npr. Makedonija 26. 4. 1993, Hrvat-

18

² Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju između Evropske zajednice i njenih država, s jedne strane, i Bosne i Hercegovine, s druge strane, potписан je 16. 6. 2008., a stupio na snagu 1. 6. 2015. Cjeloviti tekst Sporazuma na web-stranici Vijeća ministara BiH, http://www.dei.gov.ba/bih_i_eu/ssp/default.aspx?id=1172&langTag=bs-BA. (14. 9. 2018.)

³ Problem prostornog sukoba različitim zakona moguće je izbjegći i isključivom primjenom domaćeg prava, što znači ignoriranje međunarodnog obilježja slučaja što je neprihvatljivi, te unifikacija materijalnog prava što je nerealno s obzirom na postojeće razlike između država posebno u oblasti porodičnog i nasljednog prava. Više u: E. Muminović, *Međunarodno privatno pravo*, Sarajevo, 2006., 43-52.

⁴ Konvencija o rješavanju sukoba zakona u materiji braka (1902.), Konvencija o rješavanju sukoba zakona u materiji razvoda braka i rastave os stola i postelje (1902.), Konvencija o osobnim i imovinskim odnosima bračnih partnera (1902.), Konvencija o starateljstvu nad maloljetnim osobama (1902.), Konvencija o građanskom sudskom postupku (1905.) i Konvencija o oduzimanju građanskih prava i sličnih mjera svojevlasti (1905). Ove stare konvencije zamijenjene su novim i više nisu na snazi.

⁵ Statut je stupio na snagu 15. 7. 1955. godine, a usvojile su ga: Austrija, Belgija, Danska, Nizozemska, Finska, Francuska, Italija, Japan, Norveška, Portugal, SR Njemačka, Španjolska, Ujedinjeno Kraljevstvo, Švedska i Švicarska. Tekst Statuta na: <https://www.hcch.net/de/instruments/conventions/full-text/?cid=29>, (19. 9. 2018.).

ska 12. 6. 1995., Slovenija 18. 6. 1995,), relativno kasno postala članicom Haške konferencije – tek 7. 6. 2001. godine.

Glavni cilj Haške konferencije jeste „progresivna unifikacija“ pravila međunarodnog privatnog prava (čl. 1. Statuta). Ovaj cilj potvrđen je i u Rezoluciji donesenoj 1993. godine, povodom stogodišnjice osnivanja Haške konferencije. U Rezoluciji se konstatira i to da se Haška konferencija razvija u svjetski centar za opsluživanje međunarodne sudske i administrativne suradnje u oblasti privatnog prava, a naglašava se i važnost daljnje podrške u prihvaćanju, popularizaciji i razvoju mehanizama za implementaciju haških konvencija.⁶ Svoj cilj Haška konferencija uspješno realizira, prije svega, putem medunarodnih konvencija, a u novije vrijeme i putem pravno neobavezujućim principa koji bi služili kao model – zakon državama sudionicima pri izradi vlastitih kolizionih pravila. Do danas je usvojila 38 konvencija, jedan protokol i jedan instrument „mekog“ prava. S obzirom da i države koji nisu članice Haške konferencije mogu pristupiti ovim konvencijama, broj država u kojima se one primjenjuju je još veći (u 70 država među kojima je i Kosovo).⁷

Razumljivo je da svaka donesena konvencija nije bila jednakom uspješna u pogledu država koje su joj pristupile. Izrazito dobro prihvачene su haške konvencije iz oblasti međunarodne pravne pomoći (Konvencija o ukidanju potrebe legalizacije stranih javnih isprava iz 1961. – 117 država potpisnica, Konvencija o dostavljanju u inostranstvo sudskeh i vansudskeh akata u građanskim i trgovačkim stvarima iz 1965. – 73 država potpisnice, Konvencija o izvođenju dokaza u inostranstvu u građanskim i trgovačkim stvarima iz 1970. – 61 država potpisnica) i međunarodnog roditeljskog i starateljskog prava (Konvencija o građansko-pravnim aspektima međunarodne otmice djece iz 1980. – 99 država potpisnica, Konvencija o zaštiti djece i suradnji u oblasti međunarodnog usvojenja iz 1993. – 99 država potpisnica, Konvenciju o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznanju, izvršenju i suradnji u području roditeljske odgovornosti i mjerama za zaštitu djece iz 1996. – 49 država potpisnica).⁸

Pogledamo li oblasti u kojima su donesene haške konvencije, vidljivo je da one često uređuju uske segmente međunarodnog privatnog prava, što ne umanjuje njihov značaj – radi se o malim, ali značajnim koracima

⁶ T. Varadi/G. Knežević/ et al, *Međunarodno privatno pravo*, Beograd, 2010., 53.

⁷ <https://www.hcch.net/de/states/other-connected-states>, (19. 9. 2018.).

⁸ Više u: R. Wagner, *Značaj Haške konferencije za međunarodno privatno pravo za međunarodnu saradnju u građanskim stvarima*, *Nova pravna revija* 2/2012., 46.; M. Kostić-Mandić, *Medunarodno privatno pravo*, Podgorica, 2017., 30.

ka unifikaciji na međunarodnom planu.⁹ Početak rada Haške konferencije obilježen je izradom konvencija iz oblasti porodičnog prava.¹⁰ Nakon toga, a pod utjecajem država *common law* sistema, težište se prebacuje na međunarodnu pravnu pomoć i procesna pitanja. Treću fazu obilježava pokušaj donošenja konvencija koje će ponuditi neka originalna rješenja, kao što je Konvencija o građansko-pravnim aspektima međunarodne otmice djece iz 1980. godine. Njome se nastojao uspostaviti mehanizam suradnje između tijela država ugovornica s ciljem što hitnijeg povratka djeteta u državu njegovog redovnog boravišta. Posljednje usvojene konvencije nastojale su afirmirati oblast sukoba zakona, odnosno ponuditi pravila o izboru mjerodavnog prava.

Najnoviji doneseni pravni instrument su Principi o izboru mjerodavnog prava u međunarodnim trgovačkim ugovorima iz 2015. godine, koji predstavljaju „meko“ pravi i služe kao model - zakon državama sudionicima pri izradi vlastitih kolizionih pravila. Oni najbolje oslikavaju budući pravac djelovanja Haške konferencije.

Pored donošenja pravno neobavezujućih pravila, principa i model – zakona i u drugim oblastima, koji služe državama kao poticaj da moderniziraju vlastite zakone, važan zadatak Haške konferencije, u nelegislativnom području, bio bi promicanje šire primjene postojećih konvencija te širenje znanja o sukobu zakona – uzroci, posljedice, načini rješavanja.¹¹ Naime, u velikom broju država svijeta zakoni o međunarodnom privatnom pravo predstavljaju samo slovo na papiru i rijetko se primjenjuju u rješavanju prekograničnih situacija. Razlog tome je nerazumijevanje stvarnog smisla tih zakona, pa posljedično i nemogućnost pravilne primjene njegovih odredbi. Mnoge države su članstvom u Haškoj konferenciji (prije svega vaneuropske države), iskazale svoju želju da to izmjene, a njen je zadatak da proširi svoje aktivnosti i npr. održava sastanke van sjedišta i van Europe, na kojima će širiti temeljna znanja o međunarodnom privatnom pravu s ciljem izgradnje stabilne osnove na akademskom, pravosudnom i državnom nivou.¹² Mjere koji bi mogle doprinijeti široj primjeni postojećih konvencija odnosile bi se na poticanje kooperacije između centralnih organa država članica, npr. sastanci predstavnika tih organa i nadležnih sudaca iz država sudionica konkretnе konvencije na kojima bi se mogli upoznati i raspravljati o eventualnim problemima u primjeni određenih konvencijskih rješenja.¹³

⁹ Z. Meškić/S. Đorđević, *Međunarodno privatno pravo I – Opći dio*, Sarajevo, 2016., 28.

¹⁰ Pogledati fn. 3. Više o ovim konvencijama u Von Bar, Ch., *Die ehorechtlichen Konventionen der Haager Konferenz(en)*. RabelsZ 57, 1993., 64-119.

¹¹ J. Basedow, *EU-Kollisionrecht und Haager Konferenz – Ein schwieriges Verhältnis*, IPRax 2017/2., 200.

¹² Ibidem.

¹³ Ibidem.

Značaj Haške konferencije i njenih konvencija na polju unifikacije međunarodnog privatnog prava na globalnom nivou nemjerljiv je i neupitn. Radi se o modernoj organizaciji koja ide u korak s vremenom i može prepoznati sve izazove novog doba. To je najbolje vidljivo iz činjenice da je promijenila svoj Statut te omogućila i regionalnim organizacijama da joj pristupe. Također, poduzela je marketinšku ofanzivu, što je rezultiralo pristupanjem novih, posebno vaneuropskih država članstvu Haške konferencije.¹⁴ Promijenila je svoje prioritete te umjesto da se isključivo bavi izradom novih konvencija, nastoji poboljšati primjenu postojećih, i to odražavanjem sastanaka na kojima se razmjenjuju iskustva, analiziraju problemi i iznalaze načini rješavanja istih, bez promjene konvencijskog teksta.¹⁵ Već usvojene konvencije rezultat su usmjerenog i dobro promišljenog rada te kao takve ne odgovaraju samo duhu određenog vremena, nego su koncipirane za dugoročan period. To pošteđuje države članice od ratifikacije noveliranih tekstova konvencija.¹⁶ Sve to utječe na široku međunarodnu prihvaćenost haških konvencija, kao i na rasprostranjenost i visoku kvalitetu Haške konferencije. Također, značajno je navesti i pristupačnu i redovno ažuriranu web stranicu Haške konferencije,¹⁷ na kojoj je moguće naći sve opće informacije, tekstove konvencija i sve ostale podatke, nove i buduće aktivnosti, te druge značajne dokumente kao npr. važne odluke nacionalnih sudova vezane za tumačenje Haške konvencije o građansko-pravnim aspektima međunarodne otmice djece iz 1980. (baza podataka o međunarodnoj otmici djece - INCADAT¹⁸), što je od velike pomoći državama članicama, ali i svima onima kojima je potrebna informacija, bilo u naučno-istraživačke ili druge svrhe.

21

2. Odnos između Haške konferencije i Europske unije

Sve države članice Europske unije su, već dugi niz godine, i države članice Haške konferencije. Stoga je bilo sasvim razumljivo i opravdano inicirati članstvo jedne takve organizacije kako što je Europska unija u

¹⁴ R. Wagner, *Die Haager Konferenz für Internationales Privatrecht zehn Jahre nach der Vergemeinschaftung der Gesetzgebungskompetenz in der justiziellen Zusammenarbeit in Zivilsachen – mit einem Rückblick auf die Verhandlungen zum Haager Gerichtsstandsübereinkommen*, RabelsZ 73, 2009., 222 i dalje.

¹⁵ Više u: R. Wagner, *Značaj Haške konferencije za međunarodno privatno pravo za međunarodnu saradnju u građanskim stvarima*, Nova pravna revija 2/2012., 48, 49.

¹⁶ Ibidem.

¹⁷ <https://www.hcch.net>, (20. 9. 2018.).

¹⁸ Moguće učitati putem web stranice haške konferencije <https://www.incadat.com>, (20. 9. 2018.).

okvire Haške konferencije. Posebno ako se ima u vidu da i druga „organizacija“ nastoje unificirati pravila međunarodnog privatnog prava - Evropska unija donošenjem uredbi, a Haška konferencija predlaganjem konvencija. Evropska unija postala je punopravnom članicom Haške konferencije 3. 4. 2007. godine nakon što je izmijenjen Statut Haške konferencije u junu 2005. godine¹⁹ te Vijeće donijelo Odluku 2006/719/EZ od 5. 10. 2006. godine o pristupanju Zajednice Haškoj konferenciji za međunarodno privatno pravo.²⁰ Time je otklonjena bojazan vezana za budućnost Haške konferencije.

Prenošenje zakonodavne nadležnosti u oblasti međunarodnog privatnog i procesnog prava, s država članica na Europsku uniju, tada Europsku zajednicu, omogućeno Amsterdamskim ugovorom iz 1997. godine,²¹ izazvalo je, prema nekim autorima, najveću krizu u radu Haške konferencije od njenog postojanja. Razlog su vidjeli u činjenici da će se usklađivanje pravila međunarodnog privatnog prava, što je težište rada Haške konferencije, u buduće odvijati pod okriljem Europske unije, bez učešća trećih država, putem njenih komunitarnih akata.²² Slikovito je ovu krizu opisao Teun Struyckn, predsjednik nizozemske državne Komisije za međunarodno privatno pravo riječima „Briselska sjena preko Den Haaga.“²³ Njihova bojazan bila je sasvim razumljiva ako se uzme u obzir da je devedesetih godina Haškoj konferenciji pristupilo 13 novih država nastalih raspadom Sovjetskog Saveza, Jugoslavije i Čehoslovačke te je eurocentralistički karakter organizacije time još više ojačan. Do promjena je došlo tek nakon 2000. godine kada su Haškoj konferenciji pristupile još 32 države od kojih je njih 30 bilo izvan Europske unije. I dalje je većina država sudionica Haške konferencija s područja Europe, njih 47, ali su zastupljeni i svi ostali kontinenti. Europska unija, također, pretrpjela je izmjene od te 1997. godi-

¹⁹ Više o procesu pristupanja u: V. Čolović, *Saradnja sudova i drugih organa u građanskim stvarima u pravu Evropske unije*, Beograd, 2009., 182-189. Također pogledati web stranicu Haške konferencije: www.hcch.net →governanace →statute.

²⁰ Službeni list EU 2006 L 297/1, od 5. 10. 2006.

²¹ Ugovor iz Amsterdama o izmjeni Ugovora o Europskoj uniji, ugovora o osnivanju Europskih zajednica i određenih s njima povezanih akata potpisani je u Amsterdamu 2. 10. 1997., a stupio je na snagu 1. 5. 1999.

²² Basedow, J., *Was wird aus der Haager Konferenz für internationales Privatrecht?*, u: T. Rauscher/ H.P. Mansel, (ur.), *Festschrift für Wernwe Lorenz zum 80. Geburtstag*, 2001., 463

²³ T. Struyckn, *Het Verdrag von Amsterdam en de Haagse Conferentie voor internationaal privaatrecht – Brusselse Schaduwen den Haag*, WP NR, 2000., 735, u J. Basedow, *EU-Kollisionrecht und Haager Konferenz – Eine schwieriges Verhältnis*, IPRax 2017/2., 194; T. Struyckn, *Das Internationale Privatrecht der Europäischen Gemeinschaft im Verhältnis zu Drittstaaten und zur Haager Konferenz*, ZEuP 2004., 285-287.

ne. Tada je brojala 15 država članica od kojih sve nisu bile zainteresirane za neograničeno prenošenje nadležnosti u području pravosudne suradnje u građanskim predmetima s prekograničnim implikacijama. Naime, poseban režim vrijedio je (a vrijedi i danas) za Dansku, Irsku i Veliku Britaniju, pa se u njihovom slučaju govorio o Europi à la carte. Broj država članica je narastao sa 15 na 28, s tim je da su većina novih država članova, izuzetak Cipar i Malta, bivše socijalističke države. Ta razlika između Istoka i Zapada izazvala je određene probleme u pogledu donošenja kolizionopravnih instrumenata u oblasti porodičnog i radnog prava. Europska unija, kao punopravna članica Haške konferencije, nastupa u ime svojih država članica, odnosno zauzela je njihovo mjesto u organima Haške konferencije te ima onoliko glasova koliko je država članica prenijelo zakonodavnu nadležnost na Europsku uniju.²⁴

Zajedničko djelovanje Haške konferencije i Europske unije, obilježeno njihovim institucionalnim povezivanjem, najbolje je sagledati kroz projekte, koje su svojom interakcijom iznjedrile: Haška konvencija o izboru nadležnog suda iz 2005. godine, Haška konvencija o međunarodnom ostvarivanju izdržavanja djece i ostalih oblika porodičnog izdržavanja iz 2007. godine te Haški protokol o pravu mjerodavnog za izdržavanje iz 2007. godine i Haški principi o izboru mjerodavnog prava u međunarodnim trgovačkim ugovorima iz 2015. godine.

Haška konvencija o izboru nadležnog suda iz 2005. godine rezultat je zajedničkih napora američkih i europskih pravnika i postignutog kompromisa.²⁵

S jedne strane postojala je američka želja za donošenje *convention simple* o priznanju stranih odluka, a s druge strane već ustaljeni briselski model usvajanja *convention double* o nadležnosti i priznanju stranih odluka. Kao najmanji zajednički imenitelj iznjedrila su se unificirana pravila o izboru nadležnog suda.²⁶ Ovim pravilima određena je nadležnost organa isključivo na temelju sporazuma stranaka, s tim da će se donesene odluke prizna-

²⁴ Čl. 2A. st. 8. Statuta Haške konferencije (prema novoj numeraciji čl. 3. st. 8.): „Organizacija članica može o pitanjima iz svoje nadležnosti, na bilo kojem zasjedanju Konferencije na kojemima ima pravo sudjelovati, imati broj glasova jednak broju svojih država članica koje su prenijele nadležnost na organizaciju članicu glede pitanja o kojem je riječ te koje imaju pravo glasovanja na tome zasjedanju i za koje su se prijavile. Kad god organizacija članica koristi svoje pravo glasovanja, njezine države članice ne smiju koristiti svoje, i obratno“.

²⁵ Više o tome u: H. Von Loon, The 2005 Hague Convention on Choice of Court agreements – an introduction, *Analji Pravnog fakulteta Univerziteta u Zenici*, br. 18. god. 9., Zenica, novembar 2016., 11-14.

²⁶ Više o tome u J. Basedow, *EU-Kollisionrecht und Haager Konferenz – Ein schweriges Verhältnis*, IPRax 2/2017, 197.

vati i izvršavati u svim drugim državama sudionicama Konvencije. Područje primjene Haške konvencije o izboru nadležnog suda iz 2005. godine proteže se na građanski i trgovačke stvari, ali je sa 16 izuzetaka u značajnoj mjeri suženo. Vijeće EU donijelo je 2009. godine Odluku o potpisivanju u ime Europske zajednice Konvencije o sporazumima o izboru suda,²⁷ kojom se predsjednika Vijeća ovlašćuje da odredi jednu ili više osoba ovlaštenih za potpisivanje Konvencije u ime Zajednice (čl. 2.). Konvencija bi obavezivala sve države članice sa izuzetkom Danske. Novembra 2014. godine Europski parlament je dao suglasnost i time prokrčio put donošenju Odluke Vijeća o odobrenju, u ime Europske unije, Haška konvencija o izboru nadležnog suda iz 2005. godine.²⁸ Uz ovu Odluku, Europska unije dala je dvije izjave koje su u skladu s čl. 21. Konvencije: prva ima za cilj isključivanje određene vrste ugovora o osiguranju iz područja primjene Konvencije s namjerom zaštite određenih ugovaratelja osiguranja, osiguranika i korisnika osiguranja, koji prema unutarnjem pravu EU-a uživaju posebnu zaštitu (Prilog I), a druga se odnosi na mogućnost preispitivanja potrebe za zadržavanjem prve izjave (Prilog II). Haška konvencija o izboru nadležnog suda iz 2005. godine je, do sada, stupila na snagu za Meksiko, Europsku uniju, Singapur, Crnu Goru i Dansku.²⁹

24 Problematika izdržavanja u prekograničnim predmetima oduvijek je bila jedna od centralnih tema Haške konferencije. Pod njenim okriljem doneseno je više konvencija koje su bavile pitanjima izdržavanja: Haška konvencija o pravu mjerodavnom za obavezu izdržavanja prema djeci iz 1956. godine,³⁰ Haška konvencija o priznanju i izvršenju odluka u materiji alimentacijskih obaveza prema djeci iz 1958. godine, Haška konvencija o pravu mjerodavnom za obavezu izdržavanja iz 1973. godine, Haška konvencija o priznanju i izvršenju odluka o izdržavanju iz 1973. godine, Haška konvencija o međunarodnom ostvarivanju izdržavanja za djecu i ostalih oblika porodičnog izdržavanja iz 2007. godine, Haški protokol o pravu

²⁷ Odluka Vijeća od 26. 2. 2009. o potpisivanju u ime Europske zajednice Konvencije o sporazumima o izboru suda, Službeni list EU L 133/1 od 29. 5. 2009.

²⁸ Odluka Vijeća od 4. 12. 2014. o odobrenju, u ime Europske unije, Haške konvencije od 30. lipnja 2005. o sporazumima o izboru suda, Službeni list EU L 353/5, od 10. 12. 2014.

²⁹ <https://www.hcch.net/de/instruments/conventions/status-table/?cid=98> (10. 9. 2018.). SAD su potpisale Konvenciju 19. 1. 2009., ali se u skorije vrijeme ne očekuje njena ratifikacija. H.P. Mansel/ R. Thorn/ R. Wagner, *Europäisches Kollisionrecht 2015: Neubesinnung*, IPRax 1/2016, 8. O značaju pristupanja SAD-a ovoj Konvenciji kako bi se prevazišli problemi neujednačenog prava u: R.A.Brand, *The 2005 Hague Choice of Court Convention in the United States*, Analji Pravnog fakulteta Univerziteta u Zenici, br. 18. god. 9., Zenica, novembar 2016., 38-41.

³⁰ Tekst, ali i ostali podaci, haških konvencija navedenih u daljem tekstu nalaze se na oficijelnoj stranici Haške konferencije za međunarodno privatno pravo, <http://www.hcch.net> (10. 9. 2018.)

mjerodavnom za obavezu izdržavanja iz 2007. godine. Posljednje dva pravna instrumenta rezultat su različitih pristupa problematiči prekograničnog izdržavanja – europskog, koji se oslikava kroz rad Haške konferencije i akcenta stavlja na mjerodavno pravo te priznanje i izvršenje stranih odluka, i američkog koji se najjasnije oslikava kroz rad Ujedinjenih naroda i Njujoršku konvenciju o ostvarivanju alimentacijskih zahtjeva u inostranstvu iz 1956. godine,³¹ u kojoj je težište na uspostavljanju međunarodne pravne pomoći koji putem odgovarajućih organa na nacionalnom nivou treba doprinijeti olakšanom i ubrzanom ostvarivanje izdržavanja između povjerioca i dužnika, koji se nalaze na teritoriji različitih država potpisnica.³² Prva od ove dvije konvencije, Haška konvencija o međunarodnom ostvarivanju izdržavanja za djecu i ostalih oblika porodičnog izdržavanja iz 2007. godine, slijedi model Njujorške konvencije i uključuje pravila o priznanju i izvršenju stranih odluka o izdržavanju, koja su prisutna i u ranijim haškim konvencijama. Druga konvencija, označena je kao protokol, Haški protokol o pravu mjerodavnom za obavezu izdržavanja iz 2007. godine, ali je potpuno neovisna od prve i sadrži kolizione norme.

Ovakvo cijepanje bilo je, u to vrijeme, neophodno i zbog toga što čitav niz država sudionica Haške konferencije nije bio raspoložen za primjenu stranog mjerodavnog prava u oblasti izdržavanja, a sam tim ni za ujednačavanje pravila o mjerodavnom pravu.³³ Europska unije je prvo pristupila Haškom protokolu Odlukom Vijeća od 30. 11. 2009. o zaključivanju od strane Europske zajednice Haškog protokola od 23. 11. 2007. o mjerodavnom pravu za obveze uzdržavanja 2009. godini,³⁴ ugradila ga u Uredbu Vijeća (EZ) br. 4/2009 od 18. 12. 2008. o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju i izvršenju sudskih odluka te suradnji u stvarima koje se odnose na obvezu uzdržavanja (čl. 15.)³⁵ te učinila ga obavezujućim za sve države članice s izuzetkom Danske i Velike Britanije. Za međunarodno stupanje na snagu Haškog protokola bila je potrebna još jedna ratifikacija. S obzirom da do nje nije došlo do 18. 6. 2011. godine, od kada

25

³¹ Tekst Konvencije nalazi se na: http://www.mpr.gov.ba/web_dokumenti/Medjunarodna_pravna_pomoc.pdf#page=160 ;

Konvencija je objavljena u Sl. list FNRJ – Dodatak – br- 2/60. Stupila je na snagu 25. 5. 1957. godine, a u odnosu na bivšu FNRJ 28. 6. 1959. godine. BiH postala je članicom Konvencije temeljem notifikacije o sukcesiji. (10. 9. 2018.)

³² Više u: J. Basedow, *Gegenseitigkeit im Kollisionrecht u: Hilbig-Lugani*, K., (ur.) Zwischenbilanz – Festschrift für Dagmar Coester-Waltjen, 2015., 343.

³³ H.P. Mansel/ R. Thorn/ R. Wagner, *Europäisches Kollisionrecht 2010: Verstärkte Zusammenarbeit als Motor der Vereinheitlichkeit?*, IPRax 1/2011, 12.

³⁴ Službeni list EU L 331/17, od 16. 12. 2009.

³⁵ Službeni list EU L 7/1, od 10. 1. 2009.

se počela primjenjivati Uredba 4/2009, države članice su bile obavezne unaprijed primjenjivati pravila Haškog protokola od tog datuma,³⁶ a sve kako bi se izbjegao „vakuum period“ i nemogućnost primjene pojedinih odredbi Uredbe 4/2009, npr. njenog čl. 17.³⁷ Tri godine kasnije Vijeće je donijelo Odluku od 9. 6. 2011. o odobrenju, u ime Europske unije, Haške konvencije od 23. studenoga 2007. o međunarodnom ostvarivanju izdržavanja za djecu i ostalih oblika porodičnog izdržavanja.³⁸ Ovim je i Haška konvencija iz 2007. godine učinjena obavezujućim aktom za sve države članice s izuzetkom Danske. Pored Europske unije Haškom protokolu iz 2007. su pristupile Brazil, Kazahstan i Srbija.³⁹ Broj država koje su ratificirale Hašku konvenciju iz 2007. je znatno veći, a razlog vjerojatno leži u činjenici da ona slijedi koncept Njutorške konvencije iz 1956., prihvaćen i uspješno primjenjivan u velikom broju država svijeta. Interesantno je da je ovaj haški instrument, kao jedan od rijetkih instrumenata novijeg datuma, na snazi u Bosni i Hercegovini od 1. 2. 2013. godine, a u SAD od 1. 1. 2017.⁴⁰

Interesantan projekt, urađen pod okriljem Haške konferencije, a prihvaćen od strane Europske unije, jesu Haški principi o izboru mjerodavnog prava u međunarodnim trgovačkim ugovorima iz 2015. godine.⁴¹ Njihovom publikacijom Haška konferencija je utrla novi put u izradi pravnih instrumenata. Radi se o pravno neobavezujućim principima koji bi služili kao model – zakon državama sudionicima pri izradi vlastitih kolizionih normi, kao što je već slučaj s Paragvajem.⁴²

26Rad na izradi Prinципa intenzivirao se tek nakon pristupanja Europske unije Haškoj konferenciji.⁴³ Osnovni cilj Prinципa bio je jačanje voljnog izbora mjerodavnog prava u međunarodnim trgovačkim sporovima te pri-

³⁶ Osnova za njegovu raniju ili privremenu primjenu leži u čl. 5. Odluke Vijeća iz 2009. godine.

³⁷ Pristupanjem Srbije Haškom protokolu iz 2007. godine situacija se mijenja, odnosno od 1. 8. 2013. godine međunarodnopravno je na snazi za Srbiju i Europsku uniju.

³⁸ Službeni list EU L 192/39, od 22. 7. 2011.

³⁹ <https://www.hcch.net/de/instruments/conventions/status-table/?cid=133>, (12. 9. 2018.)

⁴⁰ <https://www.hcch.net/de/instruments/conventions/status-table/?cid=131>, (12. 9. 2018.)

⁴¹ <https://www.hcch.net/de/instruments/conventions/full-text/?cid=135>, (13. 9. 208.).

⁴² Paraguayan Law 5393 of 2015 regarding the applicable law to international contracts, <https://www.hcch.net/de/publications-and-studies/details4/?pid=6300&dtid=41>, (13. 9. 2018.).

⁴³ Više o tome u: M. Dieter, *Die Haager Principles on Choice of Law in International Commercial Contracts Eine weitere Verankerung der Parteiautonomie*, RabelsZ 3/2015, 625-627.

hvaćanje ovakve mogućnosti u državama, koje je ne poznaju ili predviđaju ograničenja u tom pogledu. Principi se u mnogome naslanjaju na rješenja iz Rimske konvencije o mjerodavnom pravu za ugovorne obveze iz 1968. godine⁴⁴ i Uredbe (EZ) br. 593/2008 Europskog parlamenta i Vijeća od 17. 6. 2008. o pravu koje se primjenjuje na ugovorne obveze.⁴⁵ Važna razlika ogleda se u tome što Principi omogućuju strankama izbor „rules of law“, odnosno nedržavnog prava, bez ikakvih ograničenja, tako da se one mogu pozvati i na čl. 28. UNCITRAL – Model zakonu o međunarodnoj trgovačkoj arbitraži iz 1985.⁴⁶ Upravo je ova mogućnost izazvala brojna negodovanja, prije svega, predstavnika Europske unije i pojedinih europskih država, koji su smatrali da mogućnost izbora nedržavnog prava ne pruža dovoljno pravne sigurnosti strankama.⁴⁷ Na kraju je prihvaćeno rješenja prema kojem stranke mogu birati samo pravila koja su prihvaćena na međunarodnoj, nadnacionalnoj ili regionalnoj razini kao neutralni i uravnoteženi skup pravila,⁴⁸ odnosno nemaju mogućnost izbora pojedinačnih rješenja. Principima se ciljalo na univerzalnu primjenu i mogući utjecaj, kao dopunskog instrumenta, na već prisutne pravne instrumente u Europskoj uniji i šire, npr. OAS – Konvencija o mjerodavnom pravu za međunarodne ugovore iz 1994. godine koju je potpisalo Meksiko.⁴⁹

Pored navedenih Haških konvencija, osvrnut ćemo se i na Hašku konvenciju o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznanju, izvršenju i suradnji u području roditeljske odgovornosti i mjerama za zaštitu djece iz 1996. godine. Ona je od 1. 1. 2016. godine na snazi u svim državama članicama Europske unije.⁵⁰ Time je okončan osmogodišnji period u kojem su države članice postepeno pristupale ovoj Konvenciji. Naime, za razliku od ranije spomenutih konvencija, Haškoj konvenciji o zaštiti djece iz 1996. godine mogle su pristupiti samo države, a ne i organizacije. Tako da je Europska unija 5. 6. 2008. godine donijela Odluku kojom ovlašćuje država članica

⁴⁴ ABl. EG 1980, L 266/1.

⁴⁵ Službeni list EU 2008, L 177/6.

⁴⁶ Tekst u: M. Lasić, *Arbitražno pravo*, Mostar, 2013., 311-323.

⁴⁷ Dieter, M., RabelsZ 3/2015, 637.

⁴⁸ Art. 3.- *Rules of law* : The law chosen by the parties may be rules of law that are generally accepted on an international, supranational or regional level as a neutral and balanced set of rules, unless the law of the forum provides otherwise.

⁴⁹ The Inter-American Convention on the Law Applicable to International Contracts of 17 March 1994 (Inter-American Convention), <http://www.oas.org/juridico/english/treaties/b-56.html>, (13. 9. 2018.).

⁵⁰ Posljednja država članica koja ju je ratificirala bila je Italija, 30. 9. 2015. godine.

da je ratificiraju ili joj pristupe, u interesu Europske zajednice.⁵¹ Za ovaj pravni instrument je interesantno i to da pristup novih država ne mora biti izričito prihvaćen od strane država u kojima je ona već na snazi, već je dovoljno da se te države ne protive pristupu novih (čl. 58. st. 3.). Tako npr. od 1. 6. 2013. godine Haška konvenciji o zaštiti djece iz 1996. godine vrijedi u odnosi između država članica Europske unije, koje su joj do tada pristupile i Ruske Federacije, jer su se Europska komisija i te države članice usuglasile da nema potrebe da se protive pristupu Ruske Federacije.⁵² Nešto drugačija situacija bila je u pogledu Haške konvencije o građansko-pravnim aspektima međunarodne otmice djece iz 1980. godine koja npr. nije vrijedila u odnosu između Njemačke i Ruske Federacije.

3. Dosadašnji rad i buduće aktivnosti Bosne i Hercegovine

Bosna i Hercegovina potpisnica je devet Haških konvencija, od kojih je jedan broj njih preuzela na osnovu notifikacije o sukcesiji,⁵³ a drugim je pristupila kao samostalna država. U prvu grupu spadaju sljedeće haške konvencije: Haška konvencija o građanskom sudskom postupku iz 1954. godine, Haška konvencija o formi testamenta iz 1961. godine, Haška konvencija o ukidanju potrebe legalizacije stranih javnih isprava iz 1961. godine, Haška konvencija o zakonu koji se primjenjuje na saobraćajne nezgode iz 1971. godine, Haška konvencija o građansko-pravnim aspektima međunarodne otmice djece iz 1980. godine i Haška konvencija čiji je cilj da

⁵¹ Odluka Vijeća od 5. 6. 2008.o ovlašćivanju nekih država članica za ratifikaciju ili pristupanje, u interesu Europske zajednice, Haškoj konvenciji iz 1996. o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznanju, ovrsi i suradnji u području roditeljske odgovornosti i mjerama za zaštitu djece te o ovlašćivanju određenih država članica da daju izjave o primjeni mjerodavnih unutarnjih pravila prava Zajednice, Službeni list EU, L 151/36. Više o samom procesu ratifikacije u: H.P. Mansel/ R. Thorn/ R. Wagner, *Europäisches Kollisionrecht 2010: Verstärkte Zusammenarbeit als Motor der Vereinheitlichkeit?*, IPRax 1/2011, 12; Mansel/ R. Thorn/ R. Wagner, *Europäisches Kollisionrecht 2011: Gegen läufige Entwicklung*, IPRax 1/2012, 10; Mansel/ R. Thorn/ R. Wagner, *Europäisches Kollisionrecht 2015: Neubesinnung*, IPRax 1/2016, 9

⁵² Mansel/ R. Thorn/ R. Wagner, *Europäisches Kollisionrecht 2013: Atempause im status quo*, IPRax 1/2014, 8, 9. Nešto drugačija situacija je bila u pogledu Haške konvencije o građansko-pravnim aspektima međunarodne otmice djece iz 1980. godine koja npr. nije vrijedila u odnosu između Njemačke i Ruske Federacije.

⁵³ Zakon o postupku zaključivanja i izvršavanja međunarodnih ugovora (Službeni glasnik BiH br. 29/00 od 30. 11. 2000. i br. 32/13 od 29. 4. 2013.) propisuje u čl. 23 da se na sukcesiju međunarodnih ugovora države prethodnice Bosne i Hercegovine, primjenjuju pravila međunarodnog prava i odredbe Bečke konvencije o sukcesiji država u odnosu na ugovore iz 1978. godine, koja u čl. 34. st. 1. tač. a. određuje da svaki ugovor koji je na dan sukcesije država bio na snazi za čitavo područje države prethodnice ostaje na snazi za svaku tako stvorenu državu sljednicu.

osigura lakši pristup pravosuđu na međunarodnom planu iz 1980. godine.⁵⁴ U drugoj grupi haških konvencija nalaze se: Haška konvencija o dostavljanju u inostranstvo sudske i vansudske akata u građanskim i trgovačkim stvarima iz 1965. godine,⁵⁵ Haška konvencija o izvođenju dokaza u inostranstvu u građanskoj i trgovačkim stvarima iz 1970. godine⁵⁶ i Haška konvencija o međunarodnom ostvarivanju izdržavanja za djecu i ostalih oblika porodičnog izdržavanja iz 2007. godine.⁵⁷

Možemo primjetiti da je fokus stavljen na područje suradnje u građanskom sudskom postupku kao dio oblasti međunarodne pravne pomoći u širem smislu.⁵⁸ Upravo je suradnja među sudskim tijelima od velikog značaja za učinkovito ostvarivanje sudske zaštite subjektivnih prava u postupcima s međunarodnim obilježjem.⁵⁹ To posebno dolazi do izražaja u situacijama kada je određene procesne radnje potrebno obaviti u inostranstvu – uručenje sudske isprave u stranoj državi ili izvođenje dokaza pred stranim sudom. Pored ovih i neka druga pitanja mogu otežavati pristup pravdi – nedostupnost pravne pomoći strancima ili obavezno polaganje aktorske kaucije. Uređenje ovih i sličnih pitanja na međunarodnoj razini učinkovitije je jer predviđa jednostavnije uvjete i oblike suradnje te u znatnoj mjeri olakšava vođenje građanskog postupka s međunarodnim obilježjem. To je posebno važno za Bosnu i Hercegovinu, kao uostalom i druge države sljednice bivše SFRJ, kao članice Haške konferencije. Naime, jedna od pravnih posljedica disolucije SFRJ jeste i veliki broj privatnopravnih predmeta sa tzv. „post-jugoslovenskim elementom“ koje je potrebno procesuirati.⁶⁰ Zahvaljujući spomenutim haškim konvencijama, građani bivših

⁵⁴ Sve spomenute konvencije su stupile na snagu 6. 3. 1992. godine.

⁵⁵ Stupila na snagu 1. 2. 2009. godine.

⁵⁶ Stupila na snagu 15. 8. 2008. godine.

⁵⁷ Stupila na snagu 1. 2. 2013. godine.

⁵⁸ Đ. Vukelić, *Međunarodna pravna pomoć u građanskopravnim stvarima*, Godišnjak Pravnog fakulteta u Banja Luci, vol. 4, 1980., 191-193. prema mišljenju autora u međunarodnu pravnu pomoć ne spadaju pitanja priznanja i izvršenja stranih sudske odluka, jer se ne radi o radnjama koje treba provesti u vezi s nekim drugim postupkom pred stranim sudom, već o posebnom postupku koji se u cijelosti provodi pred domaćim sudom. Vidjeti u: Đ. Vuković/ E. Kunštek, *Međunarodno građansko postupovno pravo*, Zagreb, 2005., 221.

⁵⁹ I. Kunda, Regionalna suradnja u području građanskog sudskega postupka s međunarodnim obilježjem: praksa hrvatskih sudova u primjeni Haških i dvostranih konvencija, *Zbornik radova sa Međunarodne konferencije* (Šaula, V. (ur.): Regionalna suradnja u oblasti građanskog sudskega postupka sa međunarodnim elementom, Banja Luka, 2009., 107-108.

⁶⁰ E. Muminović, Praktični značaj Haških konvencija koje se odnose na građanski sudske postupak u predmetima s međunarodnim obilježjem, *Godišnjak Pravnog fakulteta u*

jugoslovenskih republika imaju u Bosni i Hercegovini pravo na besplatnu pravnu pomoć i nisu dužni položiti aktorsku kauciju pred našim sudom, makar to tuženi tražio.⁶¹ Isto vrijedi i za naše građane koji učestvuju u sudskim postupcima u državama nastalim raspadom bivše SFRJ.

Pored pojave privatnopravnih odnosa povezanih s jednom ili više država sljednica SFRJ, na porast međunarodno obilježenih situacija utjecala je i činjenica da veliki broj naših građana danas živi na području Europske unije, te postaje jasno od kolikog su značaja procesi usklađivanja domaćeg prava s europskim. Bosna i Hercegovina potpisnica je Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju,⁶² čiji je jedan od ciljeva podržati napore Bosne i Hercegovine u razvijanju ekonomске i međunarodne suradnje, uključujući i usklađivanje njenog zakonodavstva sa zakonodavstvom Zajednice (čl. 1. st. 2. tač. d). Time je ona očitovala svoje opredjeljenje „za usklađivanjem postojećeg zakonodavstva sa zakonodavstvom Zajednice i nastojanje da osigura postepeno usklađivanje svojih postojećih zakonodavstava i budućeg zakonodavstva sa pravnom stečevinom Zajednice“ (čl. 70.).⁶³ Ovo usklađivanje, u sadržajnom smislu i u praksi, za Bosnu i Hercegovinu ponajprije znači prihvatanje, usvajanje europskog prava, odnosno njegove pravne stečevine kao pretpostavke koju su morale ispuniti i druge države koje su pristupile Europskoj uniji. U trenutku stupanja u članstvo mora postojati visok stupanj kompatibilnosti s pravom Europske unije.

30

Za Bosnu i Hercegovinu bilo bi vrlo značajno aktivno učešće u organima haške konferencije jer samo na taj način može biti obavještena o aktivnostima ove organizacije. S obzirom da je osnovni metoda rada Haške konferencije donošenje multilateralnih međunarodnih konvencija, predstavnici Bosne i Hercegovine mogu učestvovati u prethodnim pregovorima, izradi prednacrta i nacrte konvencija te njihovom usvajanju. Također, bilo bi važno pratiti aktivnosti Europske unije i pristupiti onim Haškim konvencijama koje su na snazi u Europskoj uniji ili svim njenim država-

Sarajevu, 1998., 3.

⁶¹ E. Muminović, *Procesno međunarodno privatno pravo*, Sarajevo, 2006., 140-145.

⁶² Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju između Europske zajednice i njenih država, s jedne strane, i Bosne i Hercegovine, s druge strane, potписан je 16. 6. 2008., a stupio na snagu 1. 6. 2015. Cjeloviti tekst Sporazuma na web-stranici Vijeća ministara BiH, http://www.dei.gov.ba/bih_i_eu/ssp/default.aspx?id=1172&langTag=bs-BA. (14. 9. 2018.)

⁶³ Međutim, i prije potpisivanja Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, čak prije otpočinjanja procesa stabilizacije i pridruživanja (pregovori su započeli 2006. godine), u vrijeme kada na međunarodnoj razini nije postojala obaveza preuzimanja *acquis communautaire*, na nacionalnoj razini 2003. godine uvedena je obveza za organe Bosne i Hercegovine da prilikom izrade novih propisa vode računa o suglasnosti s europskom pravnom stečevinom. Odluka o procedurama u postupku harmonizacije zakonodavstva BiH sa *acquis communitaire*, Službeni glasnik BiH, 44/2003.

ma članicama. U tom kontekstu, istakli bismo Hašku konvenciju o izboru nadležnog suda iz 2005. godine,⁶⁴ Haški protokol o pravu mjerodavnom za obavezu izdržavanja iz 2007. godine i Hašku konvenciju o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznanju, izvršenju i suradnji u području roditeljske odgovornosti i mjerama za zaštitu djece iz 1996. godine. Time bi Bosna i Hercegovina, kao država koja pretendira na članstvo u Europskoj uniji, pokazala ozbiljnost i spremnost u ispunjenju svoje obaveze iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, te svojim građanima pružila više pravne sigurnosti u međunarodno obilježenim privatnopravnim odnosima.

ZAKLJUČAK

Unifikacija međunarodnog privatnog prava na globalnom nivou najuspješnije se sprovodi pod okriljem Haške konferencije. Radi se o organizaciji koja objedinjuje veliki broj država iz različitih dijelova svijeta te Europsku uniju. Posebno treba naglasiti da su članice Haške konferencije sve države sljednice bivše Jugoslavije od kojih su neke i članice Europske unije (Hrvatska i Slovenija), a ostale, baš kao i Bosna i Hercegovina, pretendiraju na članstvo. Bosna i Hercegovina potpisnica je Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, koji je obavezuje da svoje zakonodavstvo, postojeće i buduće, uskladi s pravnom stečevinom Europskoj uniji. Pristupanje Haškim konvencijama koje su na snazi u Europskoj uniji, ali i onim koje su široko prihvaćene na globalnom planu, šansa je za Bosnu i Hercegovinu da, s jedne strane, ispuni svoju međunarodnu obavezu, a s druge strane, zbog imperativa pravne sigurnosti, osigura svojim građanima jednostavnije i lakše stupanje u privatnopravne odnose s međunarodnim obilježjem. Stoga, plediramo na aktivno učešće njenih predstavnika u radu Haške konferencije, jer na taj način ona može biti obavještena o aktivnostima ove organizacije, predlagati određena konvencijska rješenja i participirati u donošenju odluka. Također, smatramo važnim pratiti rad Europske unije unutar Haške konferencije i u skladu s tim planirati buduće aktivnosti.

⁶⁴ O prednostima koje bi Bosna i Hercegovina ostvarila pristupanjem ovoj Haškoj konvenciji u: J. Alihodžić, The Hague Convention 2005 and Bosnia and Herzegovina, *Anal Pravnog fakulteta Univerziteta u Zenici*, br. 18. god. 9., Zenica, novembar 2016., 93-111.

DIE BEDEUTUNG DER HAAGER KONFERENZ FÜR INTERNATIONALES PRIVATRECHT FÜR BOSNIEN UND HERZEGOWINA

ZUSAMMENFASSUNG

Die Haager Konferenz für internationales Privatrecht ist die bedeutendste internationale Organisation, die sich mit internationalem Privatrecht befasst. Sie versammelt eine große Anzahl von Ländern der Welt und die EU ist auch ihr Mitglied. Die Autorin möchte auf die Bedeutung der Haager Konferenz für internationales Privatrecht hinweisen, sowie auf ihre Beziehungen zur Europäischen Union, die zu ihrer Mitgliedschaft und dem Beitritt zu bestimmten Haager Übereinkommen geführt haben. Da Bosnien und Herzegowina Mitglied der Haager Konferenz für internationales Privatrecht ist und eine Mitgliedschaft in der Europäischen Union anstrebt, bietet eine aktive Beteiligung an der Arbeit ihrer Organe Bosnien und Herzegowina die Chance, seine Rechtsvorschriften an die der Europäischen Union anzupassen und einen Teil der eingegangenen internationalen Verpflichtungen zu erfüllen.

32

Stichwörter: *Haager Konferenz für internationales Privatrecht, Haager Konventionen, Vereinheitlichung.*